آینه

ایران

نهادهای عمومی غیردولتی تحت نظارت نیستند

● **سعید لیلاز:** تا اوایل دهه ۱۳۴۰ خورشیدی، در ایران شرکت دولتی وجود داشت، اما این شرکت‌ها، هم تحت نظر دولت بودند و هم ذی‌حساب‌های وزارت اقتصاد و دارایی. اما در اواسط دهه ۱۳۴۰، یعنی از اواخر برنامه سوم عمرانی، رژیم شاه به این جمع‌بندی رسید که با ساختار فعالیت اقتصادی موجود، ایران نمی‌تواند صنعتی شود؛ یعنی ساختاری که شامل نظارت‌های ذی‌حساب، وزارت دارایی یا دیوان محاسبات می‌شد. در چنین شرایطی که بخش خصوصی قوی نیز وجود نداشت تا کشور را به سمت صنعتی‌شدن هدایت کند، دولت وقت، ساختاری تحت عنوان شرکت‌های دولتی ایجاد کرد که این شرکت‌ها به‌جای اینکه تحت نظارت و قوانین دولت فعالیت کنند، تحت قانون تجارت کار می‌کردند. به این ترتیب، این شرکت‌ها همانند یک شرکت خصوصی فعالیت می‌کردند، با این تفاوت که مالکیت آنها در اختیار دولت بود. پس از آن، هم‌زمان با بزرگ‌ترین موج صنعتی‌شدن تاریخ ایران، یعنی هم‌زمان با اجرای برنامه چهارم عمرانی از سال ۱۳۴۷ تا ۵۱، «سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران» تأسیس شد. این سازمان خارج از شمول نظارت دیوان محاسبات و نیز شمول قوانین و مقررات دولتی قرار داشت و تنها تحت قوانین تجارت کار می‌کرد. براساس‌این، دولت تنها تحت قانون تجارت، می‌توانست درباره این سازمان و فعالیت‌های آن اظهارنظر کند. اما این ساز و کار به تدریج تغییر ماهیت داد تا جایی که حتی در زمان رژیم شاه، دولت توانست تعداد شرکت‌های دولتی را از ۴ به ۱۴۰ شرکت برساند، اما سهام‌داری دولت و دخالت تحت قوانین تجارت نیز جای خود را به دخالت مستقیم و روزمره دولت در این شرکت‌ها داد. به عبارت دیگر، با گسترش فعالیت‌های این سازمان، وزرا، وکلا و نمایندگان مجلس ملی در رژیم شاه، دخالت‌های خود را بر این شرکت‌ها آغاز کردند. پس از انقلاب اسلامی نیز همه بنیادها و مؤسسات تحت نظر خانواده‌های وابسته به رژیم شاه و البته بنیادهای شخص شاه مصادره شدند. این نهادهای مصادره‌شده دیگر زیر نظر دولت نبودند، بلکه از نظر مدیریت و هم از نظر مالکیت تحت نظر حاکمیت قرار گرفتند. در این شرایط، این شرکت‌ها، نهادها و بنیادها حتی ملزم به رعایت قانون تجارت هم نیستند. یعنی وزارت اقتصاد و دارایی به‌عنوان ممیزی روی آنها کنترل ندارد، حتی بر این بساورم که وزارت کار یا وزارتخانه‌های دیگر هم هیچ نظارتی بر آنها ندارند.

اعتماد

بازسازی جناح راست سنتی به نفع دموکراسی ایرانی است

احمد حکیمی‌پور: جریان راست یک جریان ریشه‌دار و پایدار در کشور است که با روی‌کارآمدن دولت‌های نهم و دهم دچار مشکلات درونی شد و انسجام ساختاری خود را از دست داد. درحال‌حاضر آنها تلاش می‌کنند که خود را بازسازی کنند. عملا خط‌کشی‌هایی را با جریان انحرافی و تندرو انجام داده‌اند. این برای نشاط سیاسی و شفافیت فعالیت سیاسی در جامعه ما خوب است و من آن را به‌عنوان یک فرصت می‌بینم. اصلاح‌طلبان هم به‌شدت منتظر بازسازی جناح راست سنتی هستند؛ چراکه این بازسازی به نفع فرایند دموکراسی در ایران است. به‌هرحال جریان اصولگرا تلاش می‌کند تا تکلیفش را با طیف‌های مختلف مشخص کند. خط‌کشی‌ها شفاف‌تر می‌شود. جریان راست سنتی تمایل به حمایت از آقای روحانی دارد و این مسئله ممکن است باعث ایجاد شکاف در این جناح شود. اگر شکاف جناح راست تا انتخابات آتی حل نشود، آرای پایگاه اجتماعی این جریان شکسته می‌شود و این مسئله به ضرر این جریان خواهد بود. در این حالت یک صورت‌بندی جدید سیاسی رخ خواهد داد که آرایش نیروها با تغییراتی همراه خواهد بود.

کیهان

تنور داغی که زود سرد شد!

حسین شمسیان: چرا برای جریان مدعی اعتدال و اصلاحات چنین اتفاقی افتاد!؟ واقعیت این است که کوتاه‌زمانی پس از انتخابات، حوادثی پی‌درپی رخ داد که خیلی زودتر از آنچه توقع می‌رفت، تمامی پرده‌ها را کنار زد! تا آنجا که مراکز نظرسنجی داخلی و خارجی، آثار آن حوادث را مانند سونامی بر پیکر اعتبار آن جریان دانسته و قائل به کاهش شدید محبوبیت و مقبولیت آنان شدند. به‌عنوان نمونه، فیش‌های حقوقی نجومی، دست دولتمردانی را رو کرد که مدعی بودند گذشتگان غارت‌ها کرده‌اند و خودشان پاک‌دست‌اند! کار چنان بالا گرفت که اکنون، آنها انتشار فیش‌های ۲۰، ۳۰میلیونی خود را، گواهی بر ساده‌زیستی می‌دانند و نمی‌دانند در جامعه‌ای با این میزان بی‌کار، این میزان مستأجر در جامعه‌ای با حداقل حقوق ۸۰۰واندی‌هزار تومان، فیش حقوقی ۲۰، ۳۰میلیونی، داغی بر دل فقرا و تیشه‌ای به ریشه مدعیان مردمی‌بودن است! طُرفه آنکه این جریان، با این قبیل شعارها، لیست امید را بست و به مجلس راهی کرد و دیدیم که خیلی زود، هوادارانش را ناامید کرد! ... دیگر دلیل برای روی‌گردانی مردم، کارنامه تقریبا خالی و بی‌محتوای دولتی بود که با هزاران وعده رنگین به روی کار آمده بود! این کارنامه آن‌قدر خالی هست که کوچک‌ترین عملی در آن، باید هزار بار بزرگ‌نمایی شود تا اندکی به چشم بیاید!

با حضور کارشناسان بررسی شد

نژادپرستی بین ایرانی‌ها: آری یا خیر!؟

شرق: عصر جمعه، یکم مرداد، نشست حلقه اندیشه زروان با عنوان «نژادپرستی در فرهنگ ایران» در تالار مؤسسه فرهنگی بهاران برگزار شد. این برنامه یکی از سلسله‌نشست‌های انجمن زروان بود که اکنون بیش از پنج سال است به‌طور منظم به شکل ماهانه برگزار می‌شود و در هر نوبت از آن با حضور استادان و صاحب‌نظران درباره یکی از مباحث مربوط به هویت و تمدن ایرانی کنکاش و بحث می‌شود. انجمن زروان سازمانی مردم‌نهاد است که بحث‌های خود را بر محور دستگاه نظری زروان (رویکرد سیستمی دکتر شروین وکیلی به سوژه و نهاد) پیش می‌برد و از دل مؤسسه خورشید زاده شده است. نشست‌های حلقه اندیشه زروان در سال جاری با همکاری مؤسسه بهاران و در مکان این مؤسسه برگزار می‌شود.

نشست با گفتار دکتر زیباکلام، استاد علوم سیاسی، آغاز شد. ایشان سخن خود را با تأکید بر این نکته آغاز کردند که اغلب نیازی به آماده‌کردن خویش برای سخنرانی نمی‌بینند ولی این‌بار برخلاف روال همیشگی حرف‌های‌شان را منظم کرده و یادداشت کرده‌اند. سخنرانی ایشان سه جزء اصلی داشت؛ نخست آنکه تصریح کردند منظورشان از نژادپرستی همان Racism است و در نکوهش و بیمارگونه‌بودنِ این صفت سخنانی ایراد کردند. آن‌گاه مجموعه‌ای از شواهد را برشمردند که از دید ایشان بر نژادپرستی ایرانیان در دوران پیش و پس از انقلاب اسلامی دلالت می‌کرد.

حق‌شناس: ادعاهای زیباکلام پیامدهای بین‌المللی منفی دارد

دکتر حق‌شناس، استاد روابط بین‌الملل، سخنران دیگر این نشست بود. وی ابتدا تعریفی از مقوله نژادپرستی ارائه داد و گفت این تعریف برای نژادپرستی در منابع علمی ذکر شده است: «اعتقاد به برتری الهی یا ژنتیکی یک نژاد نسبت به سایر نژادها و حق بهره‌کشی از سایر نژادها به عنوان تقدیر بشریت به‌صورتی‌که برای این نژاد حق ذاتی بهره‌کشی از سایر نژادها را به هر صورتی که صلاح بداند قائل باشد».

او با بیان این پرسش که «این خودزنی با چه اهدافی در دستور کار زیباکلام قرار گرفته است» افزود: «تعریف نژادپرستی در ادبیات ایشان دقیق نیست و برداشتی است که ایشان دارند و آن را مساوی با نژادپرستی می‌دانند؛ مثلا می‌گویند رفتاری که ما با افغان‌ها داریم محکوم است، اما رفتار غربی‌ها با ما از گونه‌ای دیگر است. رفتار غربی‌ها با ایرانی‌ها آن‌قدر هم خوب نیست که باعث شده در کمپ‌ها اعتراض کنند و لب‌های خود را بدوزند. مقایسه ایشان دراین‌زمینه درست و واقعی نیست».

آن‌گاه حق‌شناس به نظریات دکتر زیباکلام پرداخت و نشان داد که شمار سه‌میلیون‌نفره مهاجران افغان و ۵۰۰ هزارنفره عرب‌های ایرانی‌تبار که از عراق به ایران آمدند و جذب سریع و بی‌دریغ‌شان در جامعه ایرانی و چرخش مالی بالایی که در این گروه مهاجر جریان دارد نشانگر میهمان‌پذیری ایرانیان و غیاب تبعیض درباره ایشان است که این را با نمونه‌های مهاجرت ایرانیان یا دیگران به کشورهای اروپایی -که به تعدادی محدود انجام می‌شود- نمی‌توان مقایسه کرد. ایشان ضمن اشاره به تجربه کاری خود در اداره ثبت به شناسنامه‌نداشتن بسیاری از ایرانیان اشاره کرد و همچنین از آمار ۱۱میلیونی ایرانیانی که دفترچه بیمه ندارند، یاد و تأکید کرد: برخوردارنبودن از امکانات درمانی درباره اتباع ایران و مهاجران خارجی کمابیش یکسان است و اگر فقر و نارسایی‌ای دراین‌باره هست به همگان مربوط می‌شود و قومیت و گروه خاصی دراین‌زمینه مورد تبعیض قرار نگرفته‌اند.

حق‌شناس گفت: من خود ترم گذشته سه دانشجوی افغان داشتم که از دانشجویان خوبم محسوب می‌شدند. اطلاع دارم که در دانشگاه‌های تهران در حدود ۱۰هزار دانشجوی افغان داریم. با دستور رهبری درباره لغو دستور الزام به پرداخت هزینه آموزش دانش‌آموزان افغان در مدارس، این مشکل نیز حل شد و افغان‌ها که حتی بدون مجوز در ایران هستند می‌توانند تحصیل کنند».

حق‌شناس در دنباله صحبت‌های خود به اشتراکات عمیق ایران و افغانستان اشاره کرده و گفت به‌هیچ‌وجه نباید چنین تصور کنیم که برادران افغان با ما بیگانه‌اند، بلکه این کشور تا چندی پیش جزئی از ایران بوده و از میراث‌داران ایران فرهنگی محسوب می‌شد، مانند کشورهایی همچون تاجیکستان، جمهوری آذربایجان و ارمنستان.

این استاد روابط بین‌الملل گفت: «اگر نقدی داشته باشم به این موضوع، باید بگویم تعریف نژادپرستی در ادبیات ایشان مبهم است و دقیق نیست و یک تعریف عالمانه از منظر حقوقی و به‌ویژه حقوق بشر در افکار ایشان نیست، بلکه یک‌سری برداشت‌هایی از رفتارها دارند که آن را مترادف با نژادپرستی می‌دانند».

حق‌شناس ادامه داد: نکته‌ای که من نگرانش هستم، این است این ادعاها از سوی آقای زیباکلام که شخصیت شناخته‌شده‌ای هستند، می‌تواند آثار سوئی برای کشور در سطح بین‌المللی و آثار سوء حقوقی در داخل داشته باشد. ممکن است فردا کشور افغانستان یا مراجع بین‌المللی این اظهارات را مورد سوءاستفاده قرار دهند و بیان این کلمات اصلا شایسته نیست».

دکتر حق‌شناس در پایان گفت: چیزی که ما از شخصیت بزرگواری مانند آقای زیباکلام انتظار داریم، این است که این صفت نژادپرستی را از تحلیل‌های خود کنار بگذارند و قبول کنند خطا کرده‌اند، ولی در اصلِ وجود برخی کاستی‌ها همچون خودبزرگ‌بینی با ایشان موافقیم.

زاگرس‌زند: فرهنگ ایران‌زمین، سرشار از مدارا

دکتر زاگرس‌زند، شاهنامه‌پژوه، سومین سخنران این نشست بود که درباره مسئله وجود یا غیبت نژادپرستی در فرهنگ و تاریخ ایران و نمود آن در شاهنامه، صحبت کرد.

وی در آغاز سخن ضمن ابراز شگفتی از اینکه انتظار داشت دکتر زیباکلام ادعای پیشین خود را برآمده از پژوهشی میدانی بداند و فقط به مثال‌ها بسنده نکند، گفت: اگر ایرانیان نژادپرست باشند، باید این ویژگی در فرهنگ ایران نهادینه شده باشد و نیز باید در شاهنامه نمود داشته باشد، چراکه شاهنامه بازنماینده همه منش‌ها و خوی و خیم‌های ایرانیان از روزگار اسطوره تا تاریخ ساسانیان است. همچنین متنی حماسی و بسیار ایران‌گرایانه است، پس می‌توانست بهترین جا برای نمود ویژگی نژادپرستی ما باشد.

زاگرس‌زند ادامه داد: پس از بررسی شاهنامه و شاخص‌های نژادپرستی، در آن به این نتایج می‌رسیم: واژه نژاد در شاهنامه به معانی گوناگون به کار رفته: کنایی و استعاری؛ همانندی با طبیعت یا یک بنا یا...؛ ارجمندی و بزرگی؛ اصل‌ونسب خانوادگی؛ دلیری؛ دانایی و برتری؛ از یک تبار و تیره‌بودن. اما نژادی که در نژادپرستی یا راسیسم به کار می‌رود، مفهومی جامعه‌شناختی و نو است که با زیست‌شناختی و رنگ پوست در پیوند است.

او افزود: گوبینو در سال ۱۸۵۰ این ایده را در کتابی توضیح داد و به برتری ژنتیکی، عقلی و ذاتی برخی اشاره کرد که به نازیسم و پان‌اسلاویسم و... منجر شد، اما درباره شاهنامه باید گفت استناد برخی ایران‌ستیزان که همچون کوروش و زبان فارسی شاهنامه را نیز دشمن اهداف خود می‌دانند، به شاهنامه‌های نادرست و بیت‌های برافزوده است؛ همچنین برداشت‌های نادرست از گفته و داستان‌ها که به دلیل بی‌سوادی آنهاست و ناآگاهی از دانش شاهنامه‌شناسی نوین و نیز استناد به تحلیل‌های سوگیرانه چپ‌ها مانند حصوری و شاملو و تکرار همان خطاها.

زند ادامه داد: مورد دیگر شاخص ازدواج با بیگانگان در شاهنامه است که موارد بسیاری دارد؛ نزدیک ۲۰ مورد از شاهان و پهلوانان ایرانی که دخترانی از یمن، کابل، توران، روم، هاماوران، چین، غسانی‌ها، هند و ارمنی‌ها را به زنی می‌گیرند. یک جامعه نژادپرست هیچ‌گاه خون و ژن خود را با دیگر اقوام و ملت‌ها آمیخته نمی‌کند، به‌ویژه اگر شاه باشد! ولی در شاهنامه چنین تعصبی وجود ندارد.

زاگرس‌زند گفت: مورد دیگر نگاه سیاسی به شاهنامه است که یافته‌ها را مخدوش می‌کند و روشی سوگیرانه و غیرعلمی است؛ مانند نگاه‌های مارکسیستی، فمینیستی، قوم‌گرایانه و دین‌محورانه. این رویکردها مشکل ناهم‌زمانی هم ایجاد می‌کند، چراکه شرایط و بستر تاریخی تولید حماسه را نادیده می‌گیرد و درنتیجه به خطا می‌افتد.

این شاهنامه‌پژوه گفت: در هیچ کجای شاهنامه غیرایرانیان و رنگین‌پوست‌ها حتی دشمنان و تازشگران به ایران به دلایل نژادپرستانه کشتار و مجازات نشده‌اند. در هیچ کجای شاهنامه به رنگ، نژاد، تبار و زبان دیگر اقوام توهین و بی‌احترامی نشده و آنان تحقیر نشده‌اند و این شگفت‌انگیز است و مایه افتخار همه ایرانیان. در شاهنامه که رزم‌نامه است و سرشار از جنگ، نبرد و دشمنی، آدمی به جنگ، وحشیگری، کشتار و برده‌گیری و... تشویق نشده!

وی ادامه داد: هیچ‌گاه عرب‌ها و ترک‌ها تنها به دلیل نژاد و تبار تحقیر نشده‌اند! دلایل تاریخی و تازش‌ها چیز دیگری است.

وکیلی: ادعای نژادپرستی ایرانیان نتیجه گفتمانی دانش‌گریز

دکتر شروین وکیلی، جامعه‌شناس و پژوهشگر تاریخ سخنران چهارم این نشست بود. وی ابتدا گفت: نژادپرستی برچسبی ننگ‌آور و دشنام‌گونه به نظر می‌رسد که چندی است از سوی گویندگانی اغلب قوم‌گرا در بافتی غیرعلمی به کار گرفته شده و به ملی‌گرایان منسوب می‌شود. بیشتر کسانی که از این کلمه در این بافت استفاده می‌کنند، قوم‌گرایان افراطی هستند که خود شکلی موهوم و تازه‌ساز از نژادپرستی را تبلیغ می‌کنند؛ بااین‌همه گاه استادان دانشگاه نامداری نیز به این جرگه می‌پیوندند و در گفتارهایی که اغلب در میان همان فضای قوم‌گرایانه با استقبال روبه‌رو می‌شود، گزاره‌هایی مشابه را بازتولید می‌کنند.

او افزود: امروزه کلمه نژادپرستی (Racism) یک تعریف دقیق و روشن علمی دارد و کافی است به آن بنگریم و شاخص‌هایش را در نظر داشته باشیم تا بتوانیم حضور یا غیابش را در یک نظام تمدنی مانند ایران‌زمین تشخیص دهیم».

این جامعه‌شناس افزود: پیش از هر چیز، نژادپرستی یک ایدئولوژی سیاسی و یک دستگاه فکری است که پیش‌فرض اصلی‌اش تقسیم‌شدنِ گونه انسان به زیرسیستم‌های نژادی است؛ یعنی نژادپرستان معتقدند آدمیان در گروه‌های نژادی متفاوتی می‌گنجند که با معیارهایی زیست‌شناختی از هم متمایز هستند. مهم‌ترین شاخص زیستی دراین‌میان رنگ پوست است؛ یعنی در همه‌جای دنیا تمایز ریختی و زیستی میان نژادها و به‌ویژه تراکم رنگیزه در پوستشان تعیین‌کننده نژاد افراد قلمداد می‌شود. این ایدئولوژی علاوه‌براین فرض می‌کند که نژادهای متفاوت انسانی از استعدادهای اخلاقی و عقلانی متفاوتی هم برخوردارند و برخی برتر از برخی دیگر هستند. امروز می‌دانیم که این باور نادرست است؛ یعنی همه آدمیان به یک گونه و یک نژاد تعلق دارند و توانایی‌های عقلانی و اخلاقی یکسانی هم دارند. دبیر گروه جامعه‌شناسی تاریخی انجمن جامعه‌شناسان ایران گفت: در ایران‌زمین تفاوت رنگ پوست مردمان هیچ‌گاه اهمیتی نداشته و امروز هم ندارد. هرگز در ایران برمبنای رنگ پوست یا هر شاخص زیست‌شناختی دیگری میان جمعیت‌های انسانی تمایزی قدرت‌مدارانه تعریف نشده است؛ یعنی نه امروز گفتمانی ایرانی بر اساس این داریم و نه در گذشته داشته‌ایم. به‌همین‌ترتیب، تبعیض و انگاره‌پردازی درباره گروه‌های بیگانه و غیرخودی (که در تمام جوامع وجود دارد) هرگز صورت‌بندی زیست‌شناختی و نژادمدارانه نداشته است و امروز هم ندارد. اصولا در ایران‌زمین مفهومی همتای race وجود نداشته است و کلیدواژه‌هایی مانند نژاد، گوهر، چهر و تخمه که در متون قدیمی‌مان فراوان دیده می‌شود، یکسره به روابط خویشاوندی مربوط می‌شود و هیچ ربطی به این پیش‌داشتِ نژادگرایانه مدرن ندارد؛ یعنی تخمه و نژاد و چهر در متون ایرانی همواره براساس تقسیم‌شدن جامعه بر واحدهای خانوادگی استوار بوده و نه تقسیم جمعیت‌های انسانی براساس صفت‌های زیست‌شناختی متفاوتِ والا یا پست.

او تصریح کرد: بر این مبنا اصولا در ایران‌زمین مفهوم امروزین نژاد و پیش‌داشت‌هایی که نژادپرستی را ممکن می‌کند، وجود نداشته است. در همه جوامع متون حماسی و منابع دینی نقاطی کلیدی هستند که تمایز خودی و بیگانه را رمزگذاری می‌کنند و بر خودبرتربینی و خوارشماری بیگانگان تأکید دارند. تحلیل متون مهمی مانند اوستا و شاهنامه و ادبیات عظیم ملی و دینی و عرفانی ایرانی به‌روشنی نشان می‌دهد که همواره در سنت‌های دینی و فکری گوناگونی که گاه قرن‌ها با هم فاصله دارند، شاخص‌هایی اخلاقی مانند راستی و پارسایی و نیکوکاری معیار برتری و پستی مردمان شمرده شده است و مخاطب فرهنگ ایرانی «انسان» در معنای عام آن بوده، بی‌آنکه اصولا ارجاعی به نژاد در معنی مدرنش دیده شود. در ایران‌زمین هرگز نه دین نژادگرا داشته‌ایم، نه زیبایی‌شناسی و ادبیات مبتنی بر نژاد شکل گرفته و نه نظریه‌ای علمی، دستگاهی سیاسی، فهمی اخلاقی یا ایدئولوژی‌ای فراگیر مبتنی بر مفهوم نژاد (race) وجود داشته است.

این جامعه‌شناس گفت: نخستین آمیختگی بزرگ جمعیت‌های انسانی بیست‌وشش قرن پیش در ایران‌زمین با تشکیل دولت هخامنشی رخ نمود و نقش اقوام گوناگون تابع هخامنشیان که در تخت جمشید و سایر مکان‌ها به یادگار مانده، نشان می‌دهد اقوامی با شکل ظاهری متفاوت (از مصریانِ گندمگون و نوبه‌ای‌های سیاه‌پوست گرفته تا یونانیان و خوارزمیان و هندیان) همگی در یک قالب و یک چارچوب ترسیم شده‌اند و قد و قواره و زیبایی و پوشاک و آرایه‌های‌شان همسان است و از نظر زیبایی‌شناسی و احترامی که در بازنمایی‌شان صرف شده، با پارسیان و مادیان و ایلامیان که فاتحان دنیای آن روزگار بودند تفاوتی ندارند.

دکتر وکیلی گفت: به این ترتیب، این پرسش پیش می‌آید که چرا برخی از سخنگویان امروز ایرانیان را به نژادپرستی متهم می‌کنند؟ نژادپرستی معنایی دقیق و روشن دارد و نمودهایش هم شفاف و تیز و مشخص است. چطور ممکن است جامعه‌ای که اهمیتی به رنگ پوست افراد نمی‌دهد و اصولا رده‌بندی و سلسله‌مراتبی براساس رنگ پوست را نداشته و ندارد، نژادپرست خوانده شود؟ بر چه مبنایی تمدنی که هیچ متن باستانی یا جدید مهمی در آن به تفاوت زیست‌شناختی نژادهای انسانی تأکید نکرده، نژادپرست قلمداد می‌شود؟ در شرایط امروزین که سخنگویان و گروه‌های سیاسی خاصی بر الصاق این برچسب به ایرانیان اصرار می‌کنند، این شائبه شکل می‌گیرد که شاید چیزی فراتر از گزاره‌ای ساده را پیش‌رویمان داشته باشیم و منظور منسوب‌کردن ساده صفتی به ملتی نباشد؛ یعنی بسامد و تنوع و تکرار نژادپرست‌خواندنِ ایرانیان فراتر از آن است که بخواهیم به‌سادگی بی‌سوادی و نادانی گویندگان و ناآشنایی‌شان با مفاهیم تعریف‌شده و روشن علمی را دلیلِ آن بدانیم.

وکیلی گفت: آنچه امروز کشور ایران را از آسیب و آشوب حفظ کرده و آنچه می‌توانست سرزمین‌های جنگ‌زده و روبه‌ویرانی جدا شده از ایران‌زمین را از بلا حفظ کند، هویت مشترک تاریخی و خودانگاره ارجمندِ «ایرانی‌بودن» است و این همان است که هواداران این گفتمانِ «خودنژادپرست‌گرا» بر آن تاخته‌اند. نژادپرستی برچسبی ناخوشایند و نازیباست که نادرستی علمی‌اش و پیشینه خونینش در قرن گذشته به‌قدر کافی سنگین و اثرگذار بود، تا ازسوی گروه‌هایی ایران‌ستیز مانند انگی و برچسبی برای حمله به هویت ملی ایرانیان به کار گرفته شود.

دکتر وکیلی در بخش پایانی سخن خود گفت: در این بستر پرسش از نژادپرستی ایرانیان، یک گزاره بی‌اثر و خنثای علمی نیست که کلیدی است بر دروازه هویت ایرانی و خشتی است از دیوار کجی که در کنار این دروازه بنا کرده‌اند؛ آیا ایرانیان نژادپرست هستند؟

سیف‌الدینی: پیش‌فرض‌های زیباکلام مستند و مسئولانه نیست

در آغاز بخش دوم نشست و پیش از پرسش و پاسخ سالار سیف‌الدینی، پژوهشگر حوزه اقوام و مطالعات هویت، دقایقی را به صحبت پیرامون مباحث و ادعای نژادپرستی پرداخت.

او گفت: «علاقه دارم در ادامه صحبت‌های شروین وکیلی به یک ویژگی مهم تمدن ایرانی اشاره کنم و آن اینکه تمدن ایرانی، سرزمین‌محور بود نه خون‌محور. ایرانیان هویت خود را غالبا بر مبنای «خاک» تعریف می‌کردند نه بر محور خود که در بین قبایل عرب مرسوم بود. بنابراین ما یک سرزمین داشتیم که دودستی به آن چسبیده بودیم و همیشه اصل برای ما حفظ سرزمین بود».

سیف‌الدینی درباره پیشینه بحث استناد به نژادپرستی ایرانی‌ها گفت: «پیشینه این مسئله پیش از هر چیز از سنت سیاسی چپ پیروی می‌کند. اول‌بار حزب کمونیست ایران در کنگره ارومیه خود ادعاهایی از این دست را مطرح کرد. در دهه ۴۰ و ۵۰ خورشیدی سازمان‌های چپ مانند چریک‌های فدایی خلق و مجاهدین ادبیات کلانی در این حوزه تولید کردند که به اظهارنظرهای آقای زیباکلام نزدیک بود. به‌ویژه در سال‌های نخستین پس از انقلاب اسلامی، دعوا سر ارتش بود، چپ‌ها هم می‌گفتند ایران چرا ارتش دارد یا چرا باید قدرت نظامی باشد؟!

وی گفت: یکی از ویژگی‌های اظهاراتی از این دست که بعضا در صحبت‌های جناب زیباکلام دیده می‌شود بی‌دقتی تاریخی است. البته این مسئله ممکن است برای هر تحلیلگری رخ دهد. اما ویژگی زیباکلام این است که هر بار پس از روشن‌شدن نادرستی مفروضات تاریخی‌اش، این مسئله را نادیده می‌گیرد و به شیوه خودش ادامه می‌دهد.

سیف‌الدینی افزود: از آن جمله این ادعای جدید بود که ابوموسی ارزش استراتژیک ندارد و خالی از سکنه است. حال اگر اثبات شود ابوموسی جمعیت قابل‌ملاحظه‌ای و ارزش استراتژیک دارد، کمترین واکنش گوینده عذرخواهی باید باشد یا ایشان در ادعایی جدید، مطرح کرده‌اند که رضاشاه برای سرکوب کردها اسم کردستان را به استان «آذربایجان غربی» تغییر داد. درحالی‌که در قانون تقسیمات کشوری زمان رضاشاه در ۱۳۱۳ استان‌های ما اصولا شماره داشتند نه اسم.

سیف‌الدینی ادامه داد: «اگر در ایران نژادپرستی به معنای واقعی وجود می‌داشت، انتظار می‌رود که خروجی‌ای بر آن مترتب باشد. همه ملت‌هایی که در اطراف ما قرار دارند، یک دوره از نسل‌کشی را؛ چه به عنوان عامل و چه به عنوان قربانی تجربه کرده‌اند. ترک‌ها نسل‌کشی ارامنه را داشتند، عرب‌ها نسل‌کشی کردها را، جالب اینجاست که ایرانی‌های نژادپرست به نظر آقای زیباکلام نه‌تنها به چنین توحشی دست نزدند، بلکه قربانی‌های نسل‌کشی دیگران نیز به سرزمین ما پناه می‌آوردند.

ادامه در صفحه ۷

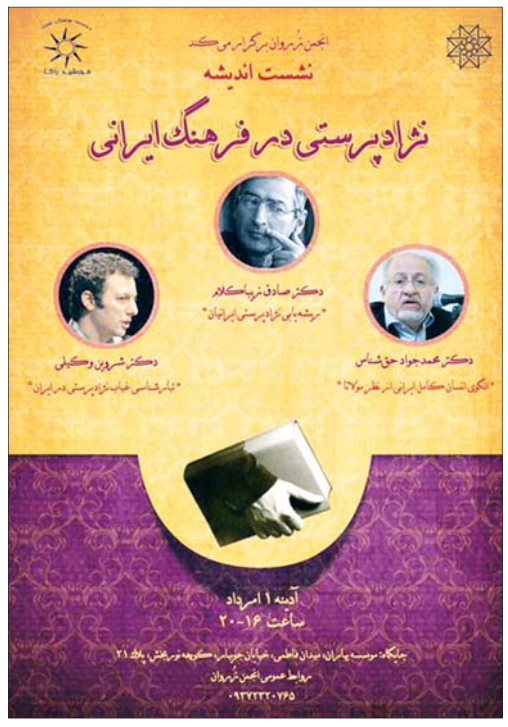

روز شنبه، دوم مرداد، گروه سیاسی روزنامه «شرق» اقدام به چاپ گزارشی از نشست «نژادپرستی در فرهنگ ایران» که در مؤسسه فرهنگی بهاران برگزار شده بود، کرد. در این گزارش که با عنوان «ایرانی‌ها نژادپرست هستند یا نه؟» منتشر شد، به خاطر زمان کم و همچنین محدودیت فضا، سخنان آقایان صادق زیباکلام، استاد دانشگاه و محمدجواد حق‌شناس، سیاست‌مدار به‌صورت خلاصه منتشر شد و فرصت نشر دیدگاه دیگر حاضران در نشست فراهم نشد. سخنان آقای صادق زیباکلام در نشست یادشده که ایشان در آن بر عقیده خود مبنی بر نژادپرستی ایرانیان تأکید کرده بودند، واکنش‌های بسیاری را برانگیخت. «شرق» اکنون برای روشن‌شدن بحث و نظر به احترام برای دیدگاه‌های مختلف، سخنان دیگر میهمانان آن مراسم را که به‌گونه‌ای پاسخ صحبت‌های آقای زیباکلام نیز بود، منتشر می‌کند.

آینه دیروز

۹ سال پیش در چنین روزی

اعتماد

● هشدار فرمانده نیروی انتظامی به مخالفان طرح امنیت اجتماعی
● بازرسان آژانس وارد تهران شدند
● انقلاب مخملین در صدر گفت‌وگوهای خبرنگاران و دولتی‌ها؛ محسنی‌اژه‌ای: عده‌ای را دستگیر کرده‌ایم
● تبرئه متهمان سی-۱۳۰
● هشدار به هشت شرکت نفتی؛ آمریکا کمربند تحریم نفتی ایران را محکم می‌کند
● دانش جعفری از تحولات تازه در نظام برنامه‌ریزی خبر داد: بودجه در بستر اقتصاد انقلابی
● واردات شکر در آستانه یک بحران ملی، وزیر بازرگانی به مجلس فراخوانده شد
● انتقاد از اتهام کوتوله‌های سیاسی به نمایندگان؛ حدادعادل: ادبیات کلهر را نمی‌پسندم

کیهان

● رهبر معظم انقلاب تأکید کردند: تحول بنیادین نیاز امروز آموزش‌وپرورش
● احمدی‌نژاد: داور مذاکره با آمریکا خودمان هستیم
● لاریجانی در گفت‌وگو با گاردین و ایندیپندنت: آمریکا تضمین هم بدهد تعلیق نخواهیم کرد
● وزیر اطلاعات: عوامل داخلی مرتبط با هاله اسفندیاری و تاجبخش شناسایی شدند
● بازدید خبرنگاران خارجی از نیروگاه اتمی بوشهر
● وزیر کشور: هیچ‌گونه بحرانی در عرضه بنزین نخواهیم داشت
● فرمانده نیروی انتظامی: آنهایی که فساد را تئوریزه می‌کنند هدف بعدی پلیس هستند
● با تصویب مجلس شورای اسلامی بانک مرکزی ۴ هزار میلیارد تومان اوراق مشارکت منتشر می‌کند

ایران

● حدادعادل رئیس مجلس: پای سهمیه‌بندی بنزین ایستاده‌ام
● معاون حقوقی رئیس‌جمهور: توقیف مطبوعات ارتباطی به دولت ندارد
● رئیس‌جمهور با اشاره به صرفه‌جویی در بنزین خبر داد: ساخت ۲۱۰۰ کیلومتر خط آهن تا سه سال آینده
● فرانسه خواستار تداوم همکاری با ایران برای تأمین صلح و ثبات در لبنان شد
● وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی: روزنامه ارگانی، ادعای استقلال و اطلاع‌رسانی آزاد نداشته باشد

آفتاب

● رئیس‌جمهور خطاب به مشاوران و وزیران: دوستان وارد حاشیه نشوید
● رئیس قوه قضائیه در دیدار نخست‌وزیر مراکش: باید با گسترش روابط از مظلومیت مسلمانان جهان دفاع شود
● سیداحمد خاتمی: مجلس هشتم در اختیار اصولگرایان خواهد بود
● مخبر کمیسیون انرژی: دوگانگی در تصمیم‌گیری موجب اختلال در اوضاع اقتصادی کشور می‌شود
● آیت‌الله هاشمی‌رفسنجانی: نماز جمعه در مقاطع حساس انقلاب را نجات داد
● لاریجانی: غنی‌سازی اورانیوم برای ایران مثل نفس‌کشیدن است
● شش مجروح در حمله تروریستی به زائران ایرانی در عراق

جمهوری اسلامی

● رهبر انقلاب در دیدار مسئولان آموزش‌وپرورش: نظام تعلیم و تربیت باید براساس هویت دینی و ملی تدوین شود
● بدقولی بی‌پایان روس‌ها؛ نیروگاه بوشهر یک‌سال دیگر عقب افتاد
● حدادعادل: رئیس‌جمهور برای تشریح عملکرد اقتصادی دولت به‌زودی به مجلس می‌رود
● وزیر خارجه مصر از تمایل رژیم‌های عرب برای عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونیستی خبر داد
● تظاهرات علیه اشغالگران آمریکایی در بغداد
● پوتین: روسیه مستعمره انگلیس نیست
● هزاران نفر از خاخام‌ها و یهودیان مقیم آمریکا در نیویورک علیه اسرائیل تظاهرات کردند

اطلاعات

● مقام معظم رهبری بر لزوم برنامه‌ریزی دقیق و زمانمند برای ایجاد تحول در نظام تعلیم و تربیت تأکید کردند
● نظرخواهی رئیس‌جمهوری از نخبگان برای اصلاح ساختار نظام اجرائی کشور
● سیدحسن نصرالله از وجود یک مرکز بین‌المللی عملیات علیه مقاومت خبر داد
● متکی: مبارزه با تروریسم در عراق محور مذاکرات ایران و آمریکا بود
● رئیس مجلس، مذاکرات ایران و آمریکا را مثبت ارزیابی کرد